

Som mycket ung och grön publicist offentliggjorde Rydberg under perioden 1848-1851 i Jönköpingsbladet tre rövarromantiska berättelser i tidens följetongsstil. Annsofi Lindberg ger i sin litteraturvetenskapliga uppsats *Tidig svensk följetongsroman* ett stimulerande referat av den mest komplicerade och intressanta av dessa historier, romanen *Positivspelarne*.

ANNSOFI LINDBERG

Positivspelarne

Om romanens tillkomst

Positivspelarne är Viktor Rydbergs tredje roman. Den publicerades 4.1- 7.6 1851 i Jönköpingsbladet.

I Positivspelarne kan man, på ett helt annat sätt än i Vampyren, utskilja Rydbergs dåvarande politiska åskådning. Han hade, under Sandwalls inflytande, påverkats i en för sin tid ultraradikalliberal riktning. Motivet till romanen är hämtat från den misslyckade Badiska revolutionen 1848-49. En av huvudpersonerna, den äldre von Trütschler, var i verkligheten en av revolutionens ledare, skjuten 1849 endast 31 år gammal. Till allra största delen är dock romanen en konstruktion av Rydbergs egen fantasi.

Romanen bär underrubriken "Sann händelse, tecknad av V. Rbg.", vilket var vanligt förekommande inom följetongsgenren för att ge en autentisk prägel åt stoffet. Romanen har en ramberättelse som börjar och slutar i trakten av Alingsås. Syftet med detta var förmodligen att skapa en "hematmosfär" åt läsaren, och kanske få denna att känna sig mer personligt engagerad i berättelsen.

Då ett bokförlag på 1880-talet ville trycka om Positivspelarne, uttryckte sig Viktor Rydberg: "Berättelsen är den mest

omogna och i alla avseenden sämsta som jag skrivit under den första perioden av min författarverksamhet, och hon bör icke vidare dragas fram ur den förgätenhet vari hon välförtjänt vilar.”

Drygt sjuttio år senare, 1957, skulle dock romanen ges ut på nytt.

Handling och intrig

Romanen inleds med en ”prolog”. Två unga män, berättaren och hans unge vän, brukspatronen Herman, har stämt träff vid Alströmers minnessten, vid sjön Aspen utanför Alingsås. Under sin vandring träffar dom två Heidelbergstudenter, utklädda till positivspelare.

De har flytt från den badiska revolutionen i Tyskland. Då de presenterar sig får svenskarna veta att den ene är son till den kände politikern von Trütschler, som är fängslad i Rastatt, med en dödsdom hängande över sitt huvud.

Studenterna medföljer de båda ynglingarna till godset där Herman bor. Samma dag som detta inträffar kommer underrettelser i Göteborgstidningarna att förhören med fadern von Trütschler påbörjats i Rastattfängelset. När studenterna får veta detta ger de sig brådstörtat av för att undsätta den fängslade.

Efter detta inledningskapitel sätter huvudhandlingen igång. Den utspelas i fästningen och staden Rastatt i augusti 1849. Där är den Badiska revolutionen i full gång. Läsaren får först möta den grymme översten och baronen von Grabow. Hans dotter, Ida, är bortlovad till den dumme greven von Plessen. Ida älskar i stället den unge Emil von Trütschler, vars far är Grabows ärkefiende. Grabow uppvaktar i sin tur den vackra Maria, som bor tillsammans med sin fostermor i en koja i skogen. Marias hjärta tillhör mystikern och trollkarlen Volkmann, som bor i en slottsruin utanför staden.

Marias fostermor, Katrina, bortlovar sin fosterdotter mot en summa pengar åt von Grabow. Syftet med detta är att hämnas på denne som, ovetande, är Marias far. Katrina är en av hans försmådda älskarinnor. Hon har under årens lopp förändrat sitt utseende radikalt och därför känner översten inte igen henne. Katrina rövade bort Katrina som liten, och översten tror att hon för länge sedan är död.

Då de båda studenterna Emil von Trütschler och Lindow återvänt till Rastatt, inhämtar de, maskerade, informationer om läget i fästningen. Därefter beger de sig till en slottsruin, som tros vara öde, utanför staden. Här börjar de smida planer på att frita fadern. Nu uppenbarar sig trollkarlen Volkmann. Han får studenternas förtroende, och lovar hjälpa dem i fritagningsförsöket.

Planen går i korthet ut på att Emil, förklädd till konstnär, ska lura av fångvaktaren nyckeln till fängelset, för att sedan befria fadern. Planen sätts i verket och lyckas.

Samtidigt som detta sker har Ida till sist gått med på att gifta sig med von Plessen. Grabows syfte med förmålningen är att komma över von Plessens förmögenhet. När Emil får höra om trolovningen faller hans värld samman, men med hjälp av Volkmanns clairvoyanta talanger får han reda på de rätta förhållandena och att Ida fortfarande älskar honom. De beslutar sig nu för att ta med Ida till Frankrike, sedan man befriat von Trütschler.

Ida har en elak syster, Therese, som anar oråd och spionerar på henne. Therese får reda på den plats i skogen där de sammansvurna skall träffas efter fritagningen och skvallrar för von Grabow.

Nu skickas en soldattrupp till mötesplatsen och tar Emil till fånga. Lindow och den gamle von Trütschler undkommer och flyr till Volkmanns ruin. Man beslutar att försöka befria Emil, vilket misslyckas genom att Grabow får kännedom om det nya gömstället.

Den äldre von Trütschler fångslas på nytt, och far och son döms bägge till döden. Grabow har under tiden uppsökt Katrinas koja i skogen, där Maria ligger försänkt i djup dvala efter den sömndryck hon fått av sin fostermor. Volkmann har genom Katrina fått reda på von Grabows illgärningar och skyndar till kojans där Maria, på grund av dryckens styrka, redan avlidit. I raseri tvingar han von Grabow att svälja ett fruktansvärt gift, och översten avlider under konvulsiviska plågor. Innan döden får han dock reda på att han just försökt våldta sin egen dotter.

Efter Grabows död intar Volkmann ett vitt pulver, vars syfte är att sluta hans dagar i famnen hos sin älskade. Just som han svält giftet hittar han i Grabows ficka ett papper som bekräftar att Trütschler, far och son, blivit benådade. Med en sista övermänsklig ansträngning kastar han sig upp på sin häst för att hinna överlämna meddelandet. Tyvärr misslyckas han, och dör under ritten.

Emil och hans far arkebuseras i soluppgången följande dag. I epilogen som sedan följer får läsaren veta hur skurkarna får sina olika straff. Ida von Grabow går i kloster, och Irene di Castello, som är Katrinas verkliga namn, får kolera och dör. Lindow hamnar åter i Sverige, där han gästar Herman. Efter besöket reser han till Amerika för att starta ett nytt liv.

Romanen innehåller alla de ingredienser som den tidens följetongsroman kunde ha: exotisk spänning och romantik, invecklade kärleks- och släktskapsförhållanden, ett språk som blandar reportagerealism med skräckromantik, politisk tendens och moraliska anspråk, tämligen svart-vita personbeskrivningar, och en rafflande, inte så lite melodramatisk, handling, vars språk och tempo inspirerats av de samtida tidningsreportagen.

Att avståndet mellan kolportage- och kvalitetslitteratur inte är så långt visar det faktum att bara några år skiljer Rydbergs tidiga romaner från hans senare, litteraturhistoriskt viktiga, verk.